

Piotr Kapusta

Muzeum Krakowa. Oddział Muzeum Nowej Huty

<https://orcid.org/0009-0004-8119-9214>

OBIEKTY OPISANE W RAMACH PROJEKTU „ZABYTKI REGIONU W OBIEKTYWIE WOLONTARIUSZY” REALIZOWANEGO W 2020 ROKU W GMINACH CZERNICHÓW I LISZKI W POWIECIE KRAKOWSKIM (CZ. 2)

W 24 tomie rocznika „Małopolska” opublikowałem tekst *Obiekty opisane w ramach projektu „Zabytki regionu w obiektywie wolontariuszy” realizowanego w 2020 roku w gminach Czernichów i Liszki w powiecie krakowskim (Cz. 1)*¹. Artykuł zawierał opisy 13 miejsc na terenie wspomnianych gmin, które spełniały kryteria wymienionego projektu. Były to: 1. Dworek Matejkówka w Przegini Narodowej; 2. Pomnik ofiar pacyfikacji Kaszowa 1 lipca 1943 roku; 3. Pomnik ofiar pacyfikacji Liszek 4 lipca 1943 roku; 4. Pomnik-głaz upamiętniający pacyfikację Piekar 4 lipca 1943 roku; 5. Tablica upamiętniająca Kazimierza Kuczyńskiego w Zespole Szkół Rolnicze Centrum Kształcenia Ustawicznego w Czernichowie; 6. Tablica upamiętniająca Walerego Wesołowskiego w Zespole Szkół Rolnicze Centrum Kształcenia Ustawicznego w Czernichowie; 7. Tablica wspominająca Franciszka Stefczyka na fasadzie Zespołu Szkół Rolnicze Centrum Kształcenia Ustawicznego w Czernichowie; 8. Tablica upamiętniająca uczniów czernichowskiej szkoły rolniczej walczących i poległych w latach 1914–1921; 9. Pomnik Adama Mickiewicza przed budynkiem Zespołu Szkół Rolnicze Centrum Kształcenia Ustawicznego w Czernichowie; 10. Popiersie Franciszka Stefczyka przed kościołem Przenajświętszej Trójcy w Czernichowie; 11. Tablica upamiętniająca Honoratę z Ancutów Szeleźnikową w kruhcie kościoła Przenajświętszej Trójcy w Czernichowie; 12. Pomnik 10-lecia Polski Odrodzonej z 1928 roku w Czernichowie; 13. Tablica z 1933 roku z okazji roku jubileuszowego oraz 250. rocznicy bitwy wiedeńskiej znajdująca się na kościele Przenajświętszej Trójcy w Czernichowie. Niniejszy artykuł jest kontynuacją prezentacji materiału zebranego w ramach projektu „Zabytki regionu w obiektywie wolontariuszy” organizowanego przez Fundację Hereditas. O jego założeniach pisałem szczegółowo we

---

¹ P. Kapusta, *Obiekty opisane w ramach projektu „Zabytki regionu w obiektywie wolontariuszy” realizowanego w 2020 roku w gminach Czernichów i Liszki w powiecie krakowskim, (Cz. 1)*, „Małopolska”, T. 24: 2022, s. 295–320.

wspomnianym wyżej tomie „Małopolski”. Ten tekst jest drugą częścią prezentacji opracowanych wówczas obiektów, którym nadałem numery 14–25.

14. DWÓR ROSTWOROWSKICH W RYBNEJ (UL. ZADWORZE 31)

Zdaniem obecnego właściciela, Karola Rostworowskiego, budynek istniał jeszcze w czasach I Rzeczypospolitej², a przebudowano go w czasach, kiedy właścicielem folwarku w Rybnej była osoba o nazwisku Gros lub Walery Wielogłowski (1805–1865). Gros zakupił tę nieruchomość w 1836 roku. Około połowy XIX wieku sprzedał ją Waleremu Wielogłowskiemu³, weteranowi powstania listopadowego, który walczył w korpusie generała Samuela Różyckiego, awansując nawet do stopnia majora; ponadto za zasługi w bitwie pod Łagowem otrzymał Krzyż *Virtuti Militari*⁴. Wielogłowski prowadził aktywną i różnorodną działalność, zyskując sobie powszechną sympatię. Wydawał książki, kalendarze i czasopisma, przyczynił się do powstania założonego w 1854 roku Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie oraz Szkoły Praktycznej Gospodarstwa Wiejskiego w Czernichowie otwartej w 1860 roku. 1 maja 1864 roku w Krakowie, przy ulicy Gołębiej otworzył Zakład Wód Mineralnych, który „czerpał swoje wody bezpośrednio ze źródeł. Sprzedawał na flaszki i kubki. Rozsyłał na prowincję”⁵. Niestety niedługo cieszył się jego funkcjonowaniem. Zmarł 11 lipca 1865 roku. Został pochowany w grobowcu rodzinnym na cmentarzu Rakowickim⁶.

Pod koniec lat 40. i w latach 50. XIX wieku Wielogłowski wysyłał do Wacława Popiela listy, w których opisywał swoje działania inwestycyjne i budowlane. Na jednej z cegieł budynku wypalona jest data 1853, co może sugerować, że wówczas prowadzono prace konstrukcyjne. Nie wiadomo czy obecny kształt dworu pochodzi z czasów Wielogłowskiego, czy z czasów Joachima Rostworowskiego, który do Rybnej przeprowadził się w 1876 roku. To właśnie w Rybnej 3 listopada 1877 roku urodził się Karol Hubert Rostworowski (1877–1938) – dramaturg, muzyk i poeta, autor np. trylogii dramatycznej *Niespodzianka*, *Przeprowadzka* i *U mety*. Po śmierci Joachima majątkiem zarządzała wdowa po nim – Helena z Moszyńskich Rostworowska.

W 1922 roku Rostworowscy sprzedali swój majątek Marianowi Jednowskiemu, związanemu z Teatrem im. Juliusza Słowackiego w Krakowie. Dwór w Rybnej stał się miejscem spotkań krakowskiej inteligencji, odwiedzanym przez takie osoby jak Ludwik Solski, Antoni Fertner czy Marian

² Informacja uzyskana od Karola Rostworowskiego 6 września 2020 r.

³ S. Malik, *Rybna. Moja mała Ojczyzna. Historia*, Rybna 2017, s. 13.

⁴ H. Starostka-Chrzanowska, *Walery Wielogłowski. Propagator lecznictwa uzdrowiskowego*, Kraków. Miesięcznik Społeczno-Kulturalny”, 2015, nr 10, s. 58.

⁵ Tamże. s. 59.

⁶ Tamże.

Obiekty opisane w ramach projektu „Zabytki regionu w obiektywie wolontariuszy”

Dąbrowski⁷ – wydawca słynnego „Ilustrowanego Kuryera Codziennego”. Posiadłość pozostawała w rękach Jednowskich do 1974 roku – wtedy zmarła Zofia Jednowska (pochowana na miejscowym cmentarzu parafialnym).

12 czerwca 1974 roku obiekt został wpisany do rejestru zabytków nieruchomych (A-422 z 12.06.1974)⁸.

Dwór w złym stanie technicznym odkupił potomek jego poprzednich właścicieli – Karol Rostworowski, który mieszka w nim do dziś. W budynku tym swoją pracownię miał znany historyk i członek Polskiej Akademii Nauk, Emanuel Rostworowski (syn dramaturga Karola Huberta) – autor pracy *Historia powszechna. Wiek XVIII*, będącej jednym z podręczników akademickich.

W 1989 roku we dworze w Rybnej swoją działalność rozpoczęła założona przez wspomnianego wcześniej Karola Rostworowskiego firma „Marabut” zajmująca się produkcją namiotów. W 1997 roku zatrudniała już 50 osób. Firma istnieje do dziś.

Dwór to budynek parterowy z dachem dwuspadowym, od wschodu znajduje się otwarta weranda, a po bokach są aneksy. Po stronie północno-zachodniej, w związku z obniżeniem terenu, dom ma dwie kondygnacje oraz duży taras wsparty na czterech filarach. Zabudowania otoczone są zadbanym parkiem krajobrazowym.

Stan zachowania: bardzo dobry, obiekt jest zamieszkały.

15. BUDYNEK DAWNEJ MLECZARNI W RYBNEJ (UL. A. POŁAŃSKIEJ 36)

W 1901 roku z inicjatywy mieszkańca Rybnej Szymona Romanowskiego i członków Kółka Rolniczego została założona w Rybnej Spółdzielnia Mleczarska. Inicjatywę tę poparło Krakowskie Towarzystwo Rolnicze. 18 czerwca 1901 roku odbył się pierwszy skup mleka i wyniósł wówczas 21,5 litra⁹. W lipcu 1901 roku skupiono 15,5 tys. litrów mleka, a w ciągu półrocza 180 tys. litrów¹⁰. W grudniu 1901 roku pojawiła się idea stworzenia samodzielnej spółki mleczarskiej z własnym statutem. Po jej powstaniu zarejestrowano ją w Sądzie Handlowym w Krakowie i nadano nazwę Spółka Mleczarska w Rybnej z ograniczoną poręką. Początkowo należało do niej 70 osób, które wniosły 457 koron udziałów. Wybrali oni spośród siebie pięcioosobowy zarząd pod przewodnictwem Grzegorza Klimasa oraz trzyosobową

⁷ S. Malik, dz. cyt., s. 41.

⁸ *Wykaz obiektów wpisanych do Rejestru zabytków nieruchomych Województwa Małopolskiego z uwzględnieniem podziału na powiaty i gminy. Stan na lipiec 2023 r.* Pozyskano z <https://www.wuoz.malopolska.pl/wp-content/uploads/2023/07/Rejestr-zabytk%C3%B3w-powiaty-lipiec-2023.pdf> (dostęp 25.08.2023).

⁹ S. Malik, dz. cyt., s. 146.

¹⁰ Tamże.

Budynek dawnej mleczarni w Rybniej, 28 września 2020. Fot. S. Pieniążek

Komisję Kontrolującą. Początkowo Spółdzielnia Mleczarska mieściła się w wynajętym domu, który nie był przystosowany do produkcji mleczarskiej. 1 stycznia 1905 roku oddano do użytku nowy, zaprojektowany do ręcznej produkcji mleczarskiej budynek. Koszty jego budowy wyniosły 18 tys. koron i pokryto je częściowo z zysków z lat poprzednich, a częściowo z udziałów członkowskich. Urządzenie mleczarni było dostosowane do przeróbki ręcznej 4–5 tysięcy litrów mleka dziennie. Funkcjonowała przy niej Kasa Stefczyka, w której rolnicy mogli składać swoje oszczędności lub pobierać pożyczki.

Ilość członków Spółki Mleczarskiej w Rybniej stale wzrastała i wynosiła w 1904 roku 519 osób, w 1905 – 636, w 1906 – 832, w 1907 – 938, w 1908 – 982, w 1909 – 1013; byli to mieszkańcy nie tylko Rybniej, ale też Przegini Narodowej, Przegini Duchownej, Czułówka i Czułowa¹¹.

W czasie I wojny światowej działalność mleczarni w Rybniej została zawieszona, a jej budynek wydzierżawiono Mleczarni Łuczanowickiej. Roczną umowę zawarto 1 sierpnia 1915 roku z prawem do przedłużenia, ale ostatecznie rozwiązano ją 15 grudnia 1916 roku, gdyż dzierżawca nie wywiązywał się ze zobowiązań. W latach 1916–1921 mleczarnia w Rybniej istniała, ale nie prowadziła działalności. W 1921 roku wznowiła działalność, jednak z powodu braku możliwości uzyskania kredytu przystąpiła do Małopolskiego Związku Mleczarskiego wnosząc do niego 500 marek polskich udziału. Rybniańskie

¹¹ Tamże, s. 147.

produkty zdobywały nagrody, m.in. złoty medal na Wystawie Przyrodniczo-Leczniczej we Lwowie (1907 r.), Srebrny Medal Państwowy (1923 r.), Dyplom Uznania Wielkopolskiej Izby Rolniczej w Poznaniu (1924 r.)¹².

W 1924 roku przeprowadzono reorganizację spółki na podstawie Polskiego Kodeksu Spółdzielczego; kierownikiem pozostawał Szymon Romanowski, a teren jej działalności obejmował Rybną, Czułów, Czułówek, Przeginię Duchowną, Przeginię Narodową, potem został rozszerzony na Mników, Czernichów, Kłokoczyn i Rusocice. Sytuacja mleczarni, po trudnych latach 1921–1924, poprawiała się – w 1924 roku do mleczarni dostarczono 522 tys. litrów mleka, a w 1925 roku – już 894 tys. W 1934 roku została wyposażona w najnowsze urządzenia mechaniczne do przerobu mleka i produkcji masła. Koszty tej inwestycji wyniosły 25 tys. zł i pokryte zostały prawie w całości z funduszków spółdzielni. Planowane były kolejne unowocześnieńia, jednak rozwój mleczarni został przerwany przez wybuch II wojny światowej. Do 1939 roku rybniańska mleczarnia współpracowała z czernichowską szkołą rolniczą oraz z Małopolskim Towarzystwem Rolniczym w Krakowie¹³. 30 czerwca 1943 roku mleczarnia w Rybnej (w której zbierano mleko z kontyngentu) została napadnięta przez oddział Gwardii Ludowej im. Ludwika Waryńskiego, który dokonał akcji dywersyjnej obezwładniając strażników; zniszczeniu uległy maszyny oraz produkty, a sam budynek został podpalony¹⁴. W odwecie, w kolejnych dniach okupant niemiecki przeprowadził krwawe pacyfikacje w pobliskim Kaszowie (1 lipca 1943 r.) i Liszkach (4 lipca 1943 r.) oraz w Piekarach (4 lipca 1943 r.), gdzie ofiar śmiertelnych nie było¹⁵.

Po zakończeniu II wojny światowej wznowiono produkcję masła, a kierownikiem mleczarni został Baran, który wraz z rodziną mieszkał na terenie dworu. Mleko sprzedawano głównie mieszkańcom Rybnej, ale miejscowe gospodynie przerabiały je na ser twarogowy, który trafiał do pobliskich miast i miasteczek, a nawet na Śląsk¹⁶.

W 1958 roku spółdzielnia mleczarska liczyła 570 członków¹⁷. Jej prezesem był Piotr Maciejczyk, a w tym czasie zakończono budowę wodociągu. W 1960 roku Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Rybnej została przyjęta do Krakowskiej Spółdzielni Mleczarskiej. W 1964 roku liczyła ona 807 członków, a produkowała mleko chłodnicze, masło, twaróg spożywczy, mleko chude oraz rozprawdzała pasze dla krów, nasiona roślin pastewnych na plony i udzielała kredytów na zakup młodego bydła mlecznego.

¹² Tamże.

¹³ S. Malik, dz. cyt., s. 148.

¹⁴ J. Zinkow, *Wokół Czernichowa, Liszek, Zabierzowa i Wielkiej Wsi. Wśród podkrakowskich dolinek*, Kraków 2010, s. 507.

¹⁵ P. Kapusta, dz. cyt., s. 300–307.

¹⁶ S. Malik, dz. cyt., s. 149.

¹⁷ Tamże.

Mleczarnia w Rybnej zaprzestała produkcji pod koniec lat 90. XX wieku po blisko stu latach działalności. Wizerunek jej budynku z okresu przed I wojną światową zachował się na pocztówce z 1910 roku, którą prezentowałem w 2015 na profilu „Historie podkrakowskie – gminy Czernichów i Liszki” na portalu społecznościowym Facebook¹⁸.

Stan zachowania: ruina, jeśli budynek nie zostanie zabezpieczony i zagospodarowany to może przestać istnieć.

16. TABLICA UPAMIĘTNIAJĄCA 500. ROCZNICĘ BITWY POD GRUNWALDEM W KOŚCIELE ŚW. KAZIMIERZA W RYBNEJ (UL. A. POLAŃSKIEJ 34)

Czarna tablica z napisem „1410–1910 Ku czci wielkiego roku, w którym sprawiedliwość Boska zwyciężyła pychę i obłudę krzyżacką! Ku czci króla Jagiełły i patronki naszej Królowej Jadwigi. Tablicę niniejszą stawia Koło <<Straży Polskiej>> i Gmina w Rybnej”.

W 1910 roku przypadała 500. rocznica bitwy pod Grunwaldem. W Galicji, cieszącej się wówczas autonomią, organizowano obchody przypominające to wielkie zwycięstwo oręża polskiego. To właśnie wtedy na placu Matejki w Krakowie postawiono pomnik Grunwaldzki. Mieszkańcy Rybnej także uczcili rocznicę jednego z największych w historii zwycięstw oręża polskiego. Przy wejściu do tamtejszego kościoła wmurowano tablicę z okazji 500. rocznicy triumfu. Rybniańska Straż Polska uczestniczyła w krakowskich obchodach 500. rocznicy bitwy pod Grunwaldem. Jej członkowie brali udział w mszy św. odprawianej przez ks. biskupa sufragana lwowskiego dr. Władysława Bandurskiego w kościele Mariackim, odwiedzając wówczas sarkofagi królowej Jadwigi Andegaweńskiej i króla Władysława Jagiełły w Katedrze na Wawelu. Uroczystości te opisane zostały w kalendarzu Józefa Czecha, który wymieniał ich uczestników – poza członkami „Straży Polskiej” z Rybnej byli to przedstawiciele Rady Miasta Krakowa oraz Straży Polskiej z Krakowa i ze Lwowa, delegacje z Litwy, Królestwa Polskiego, poznańskiego i Kaszub, a także cechy i korporacje¹⁹.

Stan zachowania: bardzo dobry.

¹⁸ Pocztówka z 1910 r. z widokiem na budynek Spółdzielni Mleczarskiej w Rybnej. Pozyskano z <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1513372162324460&set=a.1442283736099970> (dostęp 6.08.2023).

¹⁹ S. Malik, dz. cyt., s. 17.

17. TABLICA UPAMIĘTNIAJĄCA WYLEWY WISŁY W WOŁOWICACH NA KAPLICY MATKI BOSKIEJ RÓŻAŃCOWEJ W CENTRUM WSI (SKRZYŻOWANIE ULIC SĄSIEDZKIEJ, SKAWIŃSKIEJ I WIŚLAŃSKIEJ)

Tablica znajduje się na zewnątrz kaplicy Matki Boskiej Różańcowej. Widnieją na niej namalowane dwie ryby, fala wodna, oraz daty: 1884 i 1903 rok i napis „Wylewy Wisły”. Przypomina o dwóch wylewach Wisły w Wołowicach. O pierwszym z nich mieszkaniec wsi, Franciszek Kuś pisał: „W następnym roku [1884 – wyjaśnienie P.K.] była wielka powódź. Wszelkie zbiory przepadły, bo żyta nie były jeszcze narośnięte, pszenicę zamuliło, a o ziemniakach mowy być nie mogło, gdzie były sadzone widniała tylko warstwa mułu lub piasku”²⁰.

Jeszcze większa była powódź w 1903 roku, kiedy „rzeka Wisła przerwała wody pod Wołowicami, zalała wieś, porozwalała domy i stodoły zabierając je wodą ze sobą [...]. Wisła wiosce Wołowicom dawała się we znaki, gdyż bardzo często wylewała”²¹.

Kaplica, zbudowana w 1876 roku, nazywana „dzwonnica” ma wymiary 3,5x5,5 m. Od 1889 roku przywilej bicia w dzwony w kaplicy trzy razy dziennie miała²² rodzina Kusiów mieszkająca nieopodal²³, choć robili to także mieszkańcy o nazwiskach Żmuda, Powroźnik i Gruszka²⁴. Zajmowała się tym też m.in. Janina Jagocha²⁵. W środku kaplicy można zobaczyć wizerunki Matki Bożej Różańcowej, św. Dominika, św. Katarzyny ze Sieny i św. Józefa. W 1895 roku kierownik szkoły w Wołowicach, Jan Kuźma postarał się o zezwolenie na odprawianie mszy św. w kaplicy. Obecnie należy ona do Parafii NMP Królowej Polski w Dąbrowie Szlacheckiej. Stało się tak dzięki staraniom ówczesnego proboszcza tej parafii – ks. Andrzeja Famułki, który w 1992 roku wniósł odpowiednie pismo do gminy Czernichów²⁶.

W ostatnich latach stan techniczny kaplicy nie był najlepszy i systematycznie się pogarszał. Przy silnym wietrze chwiała się jej wieżyczka; niezbędna była wymiana dachu. Od początku 2017 roku radny z Wołowic Robert Jaros rozpoczął działania mające na celu uzyskanie zezwolenia na odnowę kaplicy. W międzyczasie radny Jaros podejmował próbę uzyskania środków pieniężnych. Zaproponowana przez niego sołtysowi Wołowic Iwonie Zabągło

²⁰ BJ, Czytelnia Rękopisów, sygn. 9067 III, F. Kuś, *Pamiętniki*, rkps.

²¹ S. Kapusta, *Kronika życia Kapusty Stefana sierżanta Policji Państwowej*. Cz. 1, 2, 3, *Od roku 1895 do 1939*, [red. M. i A. Gizmajerowie], Warszawa 2010, s. 18.

²² BJ, [...] F. Kuś, dz. cyt.

²³ J. Kuś, *Kronika gminy Wołowice*, Kraków 2009, s. 5.

²⁴ W. Gałązka, *Wołowice. Między dawnymi i młodszymi laty*, Kraków 2022, s. 95.

²⁵ C. Wrona, *Dzwoń, ile będziesz mogła*, „Dziennik Polski” 2003, nr 154 (4 VII), s. V.

²⁶ Parafia NMP Królowej Polskiej w Dąbrowie Szlacheckiej, *Kronika parafialna od roku 1987*.

i Radzie Sołeckiej kwota 30 000 zł została zaakceptowana. Inicjatywa ta zyskała też poparcie mieszkańców, co wykazał wynik głosowania podczas zebrania wiejskiego we wrześniu 2017 roku²⁷. Kolejnym etapem działań było złożenie wniosku do Urzędu Marszałkowskiego o dofinansowanie prac remontowych z programu „Kapliczki Małopolski”. Uzyskana dotacja wyniosła 8000 zł. Resztę potrzebnych środków finansowych zabezpieczono ze wspomnianych pieniędzy sołeckich (30 000 zł) oraz gminnych (15 903,34 zł)²⁸. 24 września 2018 roku rozpoczął się remont kaplicy prowadzony przez firmę „Dach-Bud” z Liszek.

Stan zachowania: kaplica została odnowiona w 2018 roku. Był to początek planowanych prac. Ich kolejnym etapem będą: odnowa drzwi, okien i elewacji oraz izolacja fundamentów. W przyszłości rozważa się także przywrócenie ogrodzenia, w swoim kształcie nawiązującego do dawnego niskiego muru otaczającego kaplicę²⁹.

18. TABLICA Z 2018 ROKU Z OKAZJI 200. ROCZNICY POWSTANIA SZKOŁY PODSTAWOWEJ IM. JANA PAWEŁA II W WOŁOWICACH (UL. PODEDWÓR 37; DAWNIEJ WOŁOWICE 10)

Tablica wykonana w brązie krzemowym, zawieszona obok wejścia głównego do szkoły. Znajduje się na niej napis: „<<Nie ma większego bogactwa w narodzie nad świątłych obywateli... >> / Św. Jan Paweł II / Na pamiątkę 200-lecia szkolnictwa w Wołowicach / i / 40 rocznicy wyboru Karola Wojtyły na papieża / Społeczność szkolna / Wołowice, 15 maja 2018 r.”

Tablica została przygotowana w związku z jubileuszem 200. rocznicy rozpoczęcia działalności szkoły w Wołowicach. Rocznicowe uroczystości odbywały się 16 i 17 czerwca 2018 roku. Jednym z ich punktów było oficjalne odsłonięcie tablicy, którego dokonali Joanna Florkiewicz-Kamieniarczyk – przedstawicielka Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie, dyrektor Wydziału Rewaloryzacji Zabytków i Dziedzictwa Narodowego, Marta Wiechniak-Małek – starszy wizytator Małopolskiego Kuratora Oświaty, Szymon Łytek (1979–2020) – wójt Gminy Czernichów w latach 2006–2020 i absolwent szkoły, Stanisława Kapusta – dyrektor Szkoły Podstawowej w Wołowicach oraz ksiądz dyrektor Andrzej Kielian, który również dokonał jej poświęcenia³⁰. Tablica ufundowana została przez

²⁷ Relacja na podstawie informacji uzyskanych od Roberta Jarosa zamieszczona na „Historie podkrakowskie – gminy Czernichów i Liszki” 13 października 2018. Pozyskano z <https://www.facebook.com/photo/?fbid=2155887681406235&set=a.1439219973073013> (dostęp 6.08.2023).

²⁸ Tamże.

²⁹ Tamże.

³⁰ B. Pluszyńska, *Jubileusz 200-lecia szkoły*. Pozyskano z <https://www.spwolowice.pl/129-jubileusz-200-lecia-szkoly.html> (dostęp 6.08.2023).

Obiekty opisane w ramach projektu „Zabytki regionu w obiektywie wolontariuszy”

społeczność szkolną, a zaprojektował ją dr inż. Edward Tyrała, pracownik Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie (Katedra Inżynierii Stopów i Kompozytów Odlewanych, Wydział Odlewnictwa).

Stan zachowania: bardzo dobry.

19. TABLICA UPAMIĘTNIAJĄCA JÓZEFA MŁAKA W SZKOLE PODSTAWOWEJ IM. ŚW. JANA KANTEGO W LISZKACH (UL. SZKOLNA 50)

Tablica z napisem: „Pamięci / Józefa Młaka / 1947–2006 / pierwszego dyrektora Gimnazjum / im. św. Jana Kantego w Liszkach / zasłużonego pedagoga i wychowawcy / wielu pokoleń młodzieży, / długoletniego pracownika oświaty, / dla którego celem życia było / dobro drugiego człowieka / Społeczność gimnazjalna / 2 czerwca 2007”.

Pochodzi z 2007 roku i upamiętnia zmarłego rok wcześniej Józefa Młaka (1947–2006), który pełnił funkcję pierwszego dyrektora Gimnazjum św. Jana Kantego w Liszkach.

W 1999 roku Rada Gminy Liszki powołała Gimnazjum w Liszkach. Jego dyrektorem został Józef Młak, który miał za zadanie zorganizowanie funkcjonowania edukacji absolwentów szkół podstawowych z nowo utworzonego obwodu szkolnego, obejmującego Liszki, Piekary, Rączną i Ściejowice oraz od 2003 roku Kaszów i od 2005 roku Jeziorzany. Gimnazjum miało do dyspozycji jeden z budynków istniejącej Szkoły Podstawowej w Liszkach, który liczył 6 sal lekcyjnych, pracownię komputerową i hol przystosowany do ćwiczeń gimnastycznych. Co warto podkreślić, naukę pobierały jednocześnie 4 oddziały pierwszoklasistów i 2 klasy ostatniego rocznika ośmioklasistów³¹.

Do powstania tablicy przyczynili się m.in. Jacek Jasiołek – zastępca i następca dyrektora Młaka, Władysław Szewczyk, Józef Kosiński i Jan Siuta, który wykonał tablicę³².

Stan zachowania: bardzo dobry.

20. TABLICA Z 2018 ROKU UPAMIĘTNIAJĄCA ŻOŁNIERZY Z CZUŁÓWKA (UL. JANA III SOBIESKIEGO 15)

Tablica z białego marmuru z napisem: „W 100-lecie odzyskania niepodległości 1918–2018 wdzięczni Bogu i ludziom mieszkańcy Czułówka. Pamięci żołnierzy, którzy oddali życie w obronie Ojczyzny. Józef Kromka, Stanisław Madej, Jan Nęcek, Franciszek Słomak. Czułówek 11 XI 2018”.

³¹ *Krótką historią szkoły*. Pozyskano z <http://www.spliszki.pl/o-szkole/> (dostęp 6.08.2023).

³² Informacja uzyskana od Marka Buczka 20 sierpnia 2020 r.

Tablica upamiętnia żołnierzy pochodzących z Czułówka walczących w I i II wojnie światowej. Zamontowano ją w związku z 100. rocznicą odzyskania przez Polskę niepodległości, dzięki staraniom Mariana Konika, który zebrał informacje na temat wspomnianych na niej żołnierzy³³. Tablicę zaprojektował i wykonał artysta plastyk Michał Wiśnios. Poniżej znajduje się cytata z opracowania *Nasza historia*³⁴ przygotowanego przez Mariana Konika i Kazimierza Macha.

Józef Kromka, syn Kazimierza i Zofii Siudek, urodzony 17 marca 1886 r. w Czulówku, nr domu 24. Ślub 22 lipca 1908 r. z Marią Kromkówną, panną, córką Piotra i Łucji Celej, ur. 8 stycznia 1887 r., nr domu 35. Zginął w I wojnie światowej, pozostawił żonę i trzyletnią córkę Kasię ur. w 1911 r. Dobry gospodarz, życzliwy i pomocny sąsiad.

Stanisław Madej, syn Kajetana i Marii z domu Siudek, urodzony 11 maja 1895 r. w Czulówku, nr 10, kawaler, zginął w I wojnie światowej. Miał pięcioro rodzeństwa: Andrzeja, Piotra, Jadwigę, Katarzynę i Franciszkę.

Jan Nęcek, s. Szymona i Marii z domu Zając, urodzony 7 marca 1890 r. w Czulówku, nr domu 27, kawaler, zginął w I wojnie światowej we Włoszech w ostatnich dniach wojny. Miał dwie siostry i pięciu braci, którzy również byli powołani i czynnie uczestniczyli w I wojnie światowej. Przeżyli.

Franciszek Słomak, syn Karola i Salomei z domu Marasik, urodzony 20 września 1916 r. w Czulówku, nr domu 9, kawaler, zmobilizowany we wrześniu 1939 r., dostał się po kampanii wrześniowej do niewoli rosyjskiej, do obozu jenieckiego w Buzułuku w obwodzie orenburskim. Po tym jak gen. Władysław Sikorski podpisał 30 lipca 1941 r. układ z przedstawicielem władz radzieckich, Iwanem Majskim, 1 listopada 1941 r. zaciągnął się do powstającej armii polskiej dowodzonej przez generała Władysława Andersa. 16 batalion strzelców II Korpusu przeszedł cały szlak bojowy aż do Monte Cassino. W maju 1944 r. uczestniczył w zdobywaniu wzgórza klasztornego. 17 maja 1944 r. zacięta bitwa miała się już ku końcowi, polskie oddziały były tuż przed szczytem. W moździerz załogi, której członkiem był Franciszek trafił pocisk niemiecki i cała załoga zginęła.

Stan zachowania: bardzo dobry.

³³ Informacja uzyskana od Mariana Konika 21 września 2020 r.

³⁴ M. Konik, K. Mach, *Nasza historia*, okolicznościowe opracowanie dotyczące historii Czulówka, rkps, w posiadaniu Mariana Konika.

21. TABLICA UPAMIĘTNIAJĄCA MIECZYŚŁAWA MEDWECKIEGO W MORAWICY

Tablica pamiątkowa na ścianie budynku dawnej szkoły podstawowej z napisem: „W hołdzie / kpt. Mieczysławowi / Medweckiemu / pierwszemu pilotowi / który oddał życie za / ojczyznę w dniu 1.IX.1939 / 10.X.1980 / Młodzież, nauczyciele i społeczeństwo Morawicy”.

Mieczysław Medwecki urodził się 7 czerwca 1904 roku. Mając kilkanaście lat wstąpił do tzw. „Jazdy Jaworskiego” (późniejszy 19. Pułk Ułanów Wołyńskich)³⁵, po czym odbył pełne szkolenie wojskowe w Korpusie Kadetów nr 1 we Lwowie i Szkole Podchorążych Lotnictwa w Dęblinie. W wieku 25 lat ukończył kurs pilotażu w Centrum Wyszkożenia Oficerów Lotnictwa w Dęblinie, a potem został przeniesiony do Dywizjonu 2. Pułku Lotniczego w Krakowie³⁶. Lotnictwo było jego pasją. W 1934 roku trafił do Jugosławii jako jego instruktor³⁷. W Jugosławii za swoje zasługi otrzymał Krzyż Orła Białego. Nawet po ciężkim wypadku Medwecki nie zaprzestał służby lotniczej, ale po wielomiesięcznej rehabilitacji wrócił do sprawności fizycznej. 10 dni przed wybuchem II wojny światowej trafił z dwiema eskadrami myśliwskimi na lotnisko polowe w Balicach. 1 września 1939 roku otrzymał wojenny rozkaz obronny Polski przed samolotami Luftwaffe. Wystartował z lotniska w Balicach. Niestety był to jego ostatni lot. Samolot PZL P.11c Medweckiego został zestrzelony przez niemiecki samolot Ju-87 pilotowany przez Franka Neuberta³⁸. Według niektórych Medwecki miał zginąć jeszcze w powietrzu, a jego płonąca maszyna uderzyła w ziemię. W literaturze można spotkać się też z wersją mówiącą, że Medweckiemu udało się wylądować mimo przestrzelonej wątroby, która wraz z pęknięciem czaszki, stała się przyczyną jego zgonu. Szczątki samolotu Medweckiego spadły na pola w Morawicy.

Medwecki spoczął na cmentarzu w tej miejscowości. Jego żona Maria Adelajda Strzemińska dopiero pod koniec lat 70. XX wieku poznała miejsce pochowku swojego męża.

W 1980 roku kpt. Mieczysław Medwecki został patronem Szkoły Podstawowej w Morawicy³⁹ oraz jednej z ulic w krakowskich Czyżynach.

Stan zachowania: dobry.

³⁵ W. Krajewski, *Pierwszy poległy pilot Września '39*. Pozyskano z <https://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/29767?t=Pierwszy-polegly-pilot-Wrzesnia-39> (dostęp 6.08.2023).

³⁶ J. Zinkow, dz. cyt., s. 379.

³⁷ *Kim był kpt. pil. Mieczysław Medwecki?* Pozyskano z <https://www.radiokrakow.pl/audycje/kim-był-kpt-pil-mieczysław-medwecki> (dostęp 6.08.2023).

³⁸ W. Krajewski, dz. cyt.

³⁹ M. Kwaśnik, *Morawica. Bogactwo wieków. Dzieje kościoła i parafii*, Morawica 2010, s. 160.

22. TABLICA Z 1998 ROKU Z OKAZJI 20-LECIA PONTYFIKATU JANA PAWŁA II W KOŚCIELE OPIEKI MATKI BOŻEJ W KAMIENIU (KAMIEŃ 1)

Tablica, na której widnieją od lewej: herb papieża Jana Pawła II, jego wizerunek oraz przedstawienie kościoła Opieki Matki Bożej w Kamieniu. Poniżej znajduje się napis: „W 20-tą rocznicę pontyfikatu Jana Pawła II i w 70-lecie poświęcenia kościoła w Kamieniu. Parafianie 16 X 1998”.

Powstała w 1998 roku w związku z przypadającą wówczas 20. rocznicą pontyfikatu; znajduje się w kruchcie kościoła Opieki Matki Bożej w Kamieniu. Tablicę stworzył Wiesław Pastuła – malarz, rzeźbiarz oraz nauczyciel w miejscowym Zespole Placówek Oświatowych⁴⁰.

Stan zachowania: bardzo dobry.

23. CMENTARZ CHOLERYCZNY Z OFIARAMI ZARAZY W 1847 ROKU W RĄCZNEJ W „MAŁYM LESIE” 250 M NA POŁUDNIE OD SZKOŁY PODSTAWOWEJ IM. JANA III SOBIESKIEGO (RĄCZNA 1)

*Cmentarz choleryczny w Rącznej,
26 września 2020 r.
Fot. P. Kapusta*

Głaz z tablicą z białym krzyżem z napisem „Stoisz na grobach/30 ofiar/epidemii/w Rącznej 1847 r. Niech spoczywają w pokoju”. Otacza go lasek.

Niewielki cmentarzyk znajduje się niedaleko skrzyżowania dróg prowadzących w stronę Ściejowic, Jeziorzan, Dąbrowy Szlacheckiej i w stronę centrum Rącznej. Spoczywa na nim 30 anonimowych osób – ofiar zarazy z 1847 roku, co upamiętnia kamień położony tam 7 maja 2010 roku. Kilka zdjęć z tych prac prezentowałem na profilu „Historie podkrakowskie – gminy Czernichów i Liszki”⁴¹. Tablicę zamontowaną na głazie ufundował ks. Stanisław Mól – autor pracy wspomnieniowej

⁴⁰ M. Figa, *Wystawa Wiesława Pastuły w BWA Rzeszów, „Orka”, 1999, nr 1/3, s. 14.*

⁴¹ Zob. „Historie podkrakowskie – gminy Czernichów i Liszki”. Pożyczono z <https://www.facebook.com/1439127933082217/photos/a.1458269331168077/2123674921294178/> (dostęp 6.08.2023).

Obiekty opisane w ramach projektu „Zabytki regionu w obiektywie wolontariuszy”

o Rącznej pt. *Rączna widziana oczami rodaka* (Kraków, 2002). Całość akcji wspierali sołtys Krzysztof Krupa oraz radny Piotr Tyrka⁴².

Stan zachowania: bardzo dobry, teren zadbane.

24. CMENTARZ CHOLERYCZNY Z OFIARAMI ZARAZY Z 1871 ROKU W PIEKARACH W OKOLICY TZW. „BABIEGO DOŁU”

Wedle informacji z tabliczki na jednym z krzyży na grobie, która znajdowała się tam przed odnowieniem cmentarza, spoczywa tam 12 osób zmarłych w 1871 roku. W przeszłości okolica ta była pastwiskiem dla krów. Przez lata miejscem tym opiekował się Józef Kowalik (zm. 2016), który mieszkał w Kielcach, ale kilka razy w roku przyjeżdżał do Piekar w odwiedziny do swojej matki Kunegundy Kowalik oraz do siostry Marii Bator⁴³.

Przed 2021 rokiem trudno było dotrzeć do obiektu z powodu skupisk zarośli. Napis na tabliczce na jednym z dwóch znajdujących się tam krzyży był słabo widoczny. Cmentarz i jego otoczenie zostały uporządkowane dzięki inicjatywie Stowarzyszenia Przyjazne Piekary.

Stowarzyszenie w 150. rocznicę powstania cmentarza zorganizowało, 29 sierpnia 2021 roku, uroczystości poświęcenia głazu na cmentarzu. Obchody rozpoczęły się o 14:00 godziną mszą św. w kościele Narodzenia Pańskiego w Piekarach odprawioną przez ks. proboszcza Władysława Szymoniaka z udziałem pocztów sztandarowych Szkoły Podstawowej im. Jana Długosza w Piekarach, Ochotniczej Straży Pożarnej w Piekarach i Krakowskiej Drużyny Orłąt im. A. Petrykiewicza. Następnie uczestnicy wyruszyli w kierunku cmentarza cholerycznego, gdzie odbyły się poświęcenie głazu na odnowionym cmentarzu oraz przemowy sołtys Piekar Zofii Pyli i wójta gminy Liszki Pawła Misia⁴⁴. Lucyna Jajko odczytała wiersz Anny Koziół *Cmentarz 1871*, który opublikowałem w artykule *Anna Koziół – lokalna artystka, malarka i poetka z podkrakowskich Piekar* w 22 tomie rocznika „Małopolska. Regiony–regionalizmy–małe ojczyzny”⁴⁵. Był to niezwykle ważny dzień dla sołectwa Piekary.

⁴² Informacje uzyskane od sołtysa Rącznej Krzysztofa Krupy 9 września 2020 r.

⁴³ Informacja uzyskana od sołtys Piekar Zofii Pyli 26 września 2020 r.

⁴⁴ Relacja z uroczystości poświęcenia cmentarza cholerycznego w Piekarach opublikowana 29 sierpnia 2021 na profilu „Historie podkrakowskie – gminy Czernichów i Liszki”. Pozyskano z <https://www.facebook.com/photo/?fbid=3030313527296975&set=a.3030316540630007> (dostęp 6.08.2023).

⁴⁵ P. Kapusta, *Anna Koziół – lokalna artystka, malarka i poetka z podkrakowskich Piekar, „Małopolska”, T. 22: 2020, s. 168.*

25. CMENTARZ CHOLERYCZNY – SKOTNICA Z OFIARAMI ZARAZY Z 1873 ROKU
W RYBNEJ W LESIE ZA CMENTARZEM PARAFIALNYM

Cmentarz, na którym znajduje się kamień z napisem: „Cmentarz/Miejsce wiecznego spoczynku/mieszkańców Rybnej/zmarłych podczas epidemii/ cholery w XIX w.” Nad nim znajduje się krzyż z Chrystusem. Cmentarz wyłożony jest dużymi, białymi kamieniami.

W XIX wieku Rybna była nawiedzana przez wiele epidemii. Jedną z nich miała miejsce w 1873 roku. Znany nazwiska ofiar spoczywających na tym cmentarzu, które zmarły między 9 września a 22 października 1873. Są to: Mikołaj Brzeźnicki – lat 13, Wincenty Celej – lat 2, Bronisława Chybała, Katarzyna Chyla – lat 34, Anastazja Cyganik – lat 63, Franciszka Cyganik – lat 7, Magdalena Czech – lat 60, Marianna Czekał – lat 19, Piotr Czekał – lat 13, Barbara Feluś – lat 5, Jadwiga Feluś – lat 12, Józef Feluś – lat 41, Julianna Feluś – lat 37, Katarzyna Feluś – lat 6, Marianna Feluś – lat 7, Szymon Feluś – lat 4, Herszla Flaster – lat 51, Anna Gala – lat 40, Szymon Gala – lat 11, Tomasz Gier – lat 6, Tomasz Kapuśnik – lat 49, Wiktoria Karasińska – lat 58, Andrzej Kasperkiewicz – lat 2, Apolonia Kasperkiewicz – lat 7, Jacek Kasperkiewicz – lat 66, Marianna Kasperkiewicz – 2 miesiące, Mateusz Kasperkiewicz – lat 4, Wiktoria Kasperkiewicz – lat 4, Mateusz Klimkowicz – lat 14, Jan Klimas – lat 5, Karolina Klimkowicz – lat 8, Zofia Kowal – lat 37,

Jan Kowalik – lat 31, Katarzyna Kowalik – lat 6, Bartłomiej Kromka – lat 48, Elżbieta Kromka – lat 2, Marianna Kromka – lat 3, Tomasz Król – lat 19, Antonina Kubas – lat 11, Marianna Kuglin – 1 rok, Wiktoria Maciejczyk – lat 32, Barbara Malik – lat 14, Elżbieta Malik – lat 3, Franciszek Malik – lat 9, Jacek Malik – lat 11, Jan Malik – lat 45, Katarzyna Malik – lat 8, Maciej Malik – lat 4, Marianna Malik – lat 5, Baltazar Matyasik – lat 4, Antoni Nowakowski – lat 50, Józefa Palus – 6 miesięcy, Kazimierz Piechocki – lat 23, Jacek Pytel – lat 15, Kazimierz Razowski – lat 44, Anna Skalna – lat 7, Katarzyna Skalna – lat 30, Małgorzata Skalna – lat 67, Feliks Skalny – lat 37, Jan Skalny – lat 3, Jan Skalny – lat 34,

*Cmentarz choleryczny w Rybnej,
29 września 2020 r.
Fot. P. Kapusta*

Obiekty opisane w ramach projektu „Zabytki regionu w obiektywie wolontariuszy”

Kazimierz Skalny – lat 2, Szymon Skalny – lat 16, Walenty Skalny – lat 7, Błażej Skalny – lat 35, Franciszka Skowronek – lat 47, Kazimierz Strojek – lat 13, Mateusz Strojek – lat 4, Wiktoria Szewczyk – lat 10, Szymon Tekieli – lat 24, Marianna Wędzicha – lat 6, Kazimiera Więcek – lat 6, Leon Więcek – lat 4, Mateusz Więcek – lat 7, Stanisław Więcek – lat 20, Wawrzyniec Więcek – lat 10, Marianna Wilczyńska – lat 3, Marianna Wilczyńska – lat 66, Magdalena Wójtowicz – lat 5⁴⁶.

W 2015 roku cmentarz został odnowiony przez Ryszarda Bakę według jego projektu. Teren został uporządkowany przez dzieci z Zespołu Placówek Oświatowych w Rybnej oraz członków Stowarzyszenia „Wokół Rybnej”. Było to możliwe dzięki środkom własnym stowarzyszenia oraz środkom przekazanych przez Radę Sołecką w wysokości 2000 zł. 2 listopada 2015 roku ówczesny proboszcz parafii w Rybnej ks. Andrzej Wąchała, w obecności władz gminy i mieszkańców Rybnej, poświęcił odnowiony cmentarz⁴⁷.

Stan zachowania: bardzo dobry, cmentarz został odnowiony w 2015 roku.

Na zakończenie warto dodać, że Fundacja „Hereditas” kontynuowała działalność polegającą na opisywaniu i promowaniu ciekawych obiektów znajdujących się w Polsce, a znanych zazwyczaj jedynie na poziomie lokalnym. W latach 2021–2022 fundacja zorganizowała kolejny projekt, *Dziedzictwo obok mnie. Gminne cuda regionu*, który koordynowałem w gminach Czernichów, Liszki i Zabierzów. Dzięki pomocy wolontariuszy udało się stworzyć opisy dla ponad 40 obiektów. Według kryteriów fundacji mogły być to:

1) naturalne elementy krajobrazu – ożywione i nieożywione: np. charakterystyczne gatunki zwierząt, roślin; unikatowe skały, wody, ukształtowanie terenu;

2) antropogeniczne elementy krajobrazu: wyjątkowa architektura, układ urbanistyczny;

3) lokalne, niematerialne dziedzictwo kultury: kuchnia, tradycja, legendy, praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedza, umiejętności, przedmioty, artefakty, przestrzeń kulturowa, zwyczaje, rytuały, obrzędy, język (gwara), muzyka, taniec, wydarzenia⁴⁸.

⁴⁶ Nazwiska pochodzą ze strony internetowej: R. Stopa, *Rybna*. Pozyskano z https://rybnamalopolska.blogspot.com/p/ludnosc_3.html (dostęp 6.08.2023).

⁴⁷ Informacje pochodzą od Józefa Suchanika, ówczesnego prezesa Stowarzyszenia „Wokół Rybnej”. Uzyskano je 6 września 2020 r.

⁴⁸ *Dziedzictwo obok mnie. Broszura szkoleniowa Fundacji Hereditas*. Pozyskano z <https://fundacja-hereditas.pl/wp-content/uploads/2022/02/Broszura-szkoleniowa-ETAP-II.pdf> (dostęp 24.09.2023).

Ostatecznie zdecydowaliśmy, że będą to następujące obiekty:

W gminie Czernichów:

1. Kaplica trzech osób w Zagaciu, 2. Kaplica Jerozolimska w Przegini Narodowej, 3. Skwer Wisławy Szymborskiej w Zagaciu, 4. Tablica upamiętniająca Adama Prażmowskiego na budynku Zespołu Szkół Rolnicze Centrum Kształcenia Ustawicznego w Czernichowie, 5. Kaplica w Zagaciu z okazji roku jubileuszowego 1933, 6. Krzyż na Czubatce w Rusocicach, 7. Figura św. Jana Nepomucena w Wołowicach, 8. Kaplica Różańcowa św. Wawrzyńca w Czernichowie, 9. Kościół Przenajświętszej Trójcy w Czernichowie, 10. Figura Matki Boskiej w Przegini Narodowej, 11. Figura św. Weroniki w Przegini Narodowej, 12. Kaplica Matki Boskiej Różańcowej w Wołowicach, 13. Głaz w Czernichowie na Szlaku Papieskim „Nie łękajcie się”.

W gminie Liszki:

1. Rezerwat przyrody nieożywionej „Zimny Dół”, 2. Wizerunek ks. Władysława Móla z Rącznej, 3. Kaplica w centrum Jeziorzan, 4. Kaplica Sobieskiego w Rącznej, 5. Małopolska Droga św. Jakuba – punkt w Liszkach, 6. Figura Matki Bożej Niepokalanie Poczętej w Liszkach, 7. Figura Matki Serca Jezusowego, 8. Kukiełki Lisieckie, 9. Kapliczka w Kaszowie z figurą Chrystusa cierniem ukoronowanego, 10. Kamienny krzyż w Kaszowie, 11. Matka Boska Skalska w Dolinie Mnikowskiej, 12. Dolina Mnikowska.

W gminie Zabierzów:

1. Kościół św. św. Piotra i Pawła w Bolechowicach, 2. Pałac Radziwiłłów w Balicach, 3. Figura św. Jana Nepomucena w Aleksandrowicach, 4. Zespół dworski w Aleksandrowicach, 5. Pomnik „Chwała Polskim Skrzydłom” w Zabierzowie, 6. Willa Jana Sas-Zubrzyckiego w Zabierzowie, 7. Kościół św. Franciszka w Zabierzowie, 8. Budynek Fundacji Brata Alberta w Radwanowicach, 9. Dolina Kobyłańska, 10. Pomnik 10-lecia odzyskania niepodległości w Bolechowicach, 11. Pomnik Jana Pawła II w Zelkowie, 12. Tablica „Cześć pamięci zabierzowian z Oddziału Partyzanckiego „Błyskawica A.K.” w kościele św. Franciszka w Zabierzowie, 13. Kościół Wszystkich Świętych w Rudawie, 14. Beata Jarema – koronczarka z Rudawy.

Tego typu działania pozwalają zaktualizować stan wiedzy na temat lokalnego dziedzictwa, edukować mieszkańców, promować lokalność oraz integrować sąsiadujące ze sobą gminy.

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA

- BJ, Czytelnia Rękopisów, sygn. 9067 III, F. Kuś, *Pamiętniki*, rkps
- J. Kuś, *Kronika gminy Wołowice*, Kraków 2009
- Parafia NMP Królowej Polskiej w Dąbrowie Szlacheckiej, *Kronika parafialna od roku 1987*
- S. Kapusta, *Kronika życia Kapusty Stefana sierżanta Policji Państwowej. Od roku 1895 do 1939*, [red. M. i A. Gizmajerowie], Warszawa 2010

materiały

OPRACOWANIA

- M. Figa, *Wystawa Wiesława Pastuły w BWA Rzeszów*, „Orka”, 1999, nr 1/3, s. 14
- W. Gałązka, *Wołowice. Między dawnymi i młodszymi laty*, Kraków 2022
- P. Kapusta, *Anna Kozioł – lokalna artystka, malarka i poetka z podkrakowskich Piekar*, „Małopolska”, T. 22: 2020, s. 157–176
- P. Kapusta, *Obiekty opisane w ramach projektu „Zabytki regionu w obiektywie wolontariuszy” realizowanego w 2020 roku w gminach Czernichów i Liszki w powiecie krakowskim*, (Cz. 1), „Małopolska”, T. 24: 2022, s. 295–320
- M. Konik, K. Mach, *Nasza historia*, okolicznościowe opracowanie dotyczące historii Czułówka, rkps, w posiadaniu Mariana Konika
- M. Kwaśnik, *Morawica. Bogactwo wieków. Dzieje kościoła i parafii*, Morawica 2010
- S. Malik, *Rybna. Moja mała Ojczyzna. Historia*, Rybna 2017
- H. Starostka-Chrzanowska, *Walery Wielogłowski. Propagator lecznictwa uzdrowiskowego* „Kraków. Miesięcznik Społeczno-Kulturalny”, 2015, nr 10, s. 58–59
- C. Wrona, *Dzwon, ile będziesz mogła*, „Dziennik Polski”, 2003, nr 154 (4 VII), s. 5
- J. Zinkow, *Wokół Czernichowa, Liszek, Zabierzowa i Wielkiej Wsi. Wśród podkrakowskich dolinek*, Kraków 2010

NETOGRAFIA

- Fanpage „Historie podkrakowskie – gminy Czernichów i Liszki” na portalu społecznościowym Facebook
- Relacja z uroczystości poświęcenia cmentarza cholerycznego w Piekarach opublikowana 29 sierpnia 2021. Pozyskano z <https://www.facebook.com/photo/?fbid=3030313527296975&set=a.3030316540630007> (dostęp 6.08.2023)
- Pocztówka z 1910 r. z widokiem na budynek Spółdzielni Mleczarskiej w Rybnej. Pozyskano z <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1513372162324460&set=a.1442283736099970> (dostęp 6.08.2023)
- Zdjęcie z montażu glazu na cmentarzu cholerycznym w Rącznej 7 maja 2010. Pozyskano z <https://www.facebook.com/1439127933082217/photos/a.1458269331168077/2123674921294178/> (dostęp 6.08.2023)

INNE STRONY INTERNETOWE

- Fundacja Hereditas, *Dziedzictwo obok mnie. Gminne cuda regionu. Broszura szkoleniowa*. Pozyskano z <https://fundacja-hereditas.pl/wp-content/uploads/2022/02/Broszura-szkoleniowa-ETAP-II.pdf> (dostęp 24.09.2023)
- Kim był kpt. pil. Mieczysław Medwecki?* Pozyskano z <https://www.radiokrakow.pl/audycje/kim-był-kpt-pil-mieczyslaw-medwecki> (dostęp 6.08.2023)
- W. Krajewski, *Pierwszy poległy pilot Września '39*. Pozyskano z <https://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/29767?t=Pierwszy-polegly-pilot-Wrzesnia-39> (dostęp 6.08.2023)
- Krótką historią szkoły*. Pozyskano z <http://www.spliszki.pl/o-szkole/> (dostęp 6.08.2023)
- B. Pluszyńska, *Jubileusz 200-lecia szkoły*. Pozyskano z <https://www.spwolowice.pl/129-jubileusz-200-lecia-szkoly.html> (dostęp 6.08.2023)
- R. Stopa, *Rybna*. Pozyskano z https://rybnamalopolska.blogspot.com/p/ludnosc_3.html (dostęp 6.08.2023)
- Wykaz obiektów wpisanych do Rejestru zabytków nieruchomych Województwa Małopolskiego z uwzględnieniem podziału na powiaty i gminy. Stan na lipiec 2023 r.* Pozyskano z <https://www.wuoz.malopolska.pl/wp-content/uploads/2023/07/Rejestr-zabytk%C3%B3w-powiaty-lipiec-2023.pdf> (dostęp 25.08.2023)

INNE

Informacje uzyskane od mieszkańców gmin Czernichów i Liszki:

- Marek Buczek (20 sierpnia 2020)
- Robert Jaros (13 października 2018)
- Marian Konik (21 września 2020)
- Krzysztof Krupa (9 września 2020)
- Zofia Pyla (26 września 2020)
- Karol Rostworowski (6 września 2020)
- Józef Suchanik (6 września 2020)